

ПРАВИЛА
розроблення робочих проектів землеустрою

1. Загальні положення

1.1. Ці Правила встановлюють комплекс якісних і кількісних показників, параметрів, що регламентують розроблення робочих проектів землеустрою з урахуванням екологічних, економічних, соціальних, природно-кліматичних та інших умов.

1.2. Робочі проекти землеустрою розробляються з метою здійснення заходів з рекультивації порушених земель, зняття та перенесення родючого шару ґрунту, консервації деградованих та малопродуктивних угідь, поліпшення сільськогосподарських і лісогосподарських угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами.

1.3. Робочий проект землеустрою є сукупністю економічних, проектних і технічних документів з використання та охорони земель, що включають розрахунки, опис, креслення технічних рішень, кошторис, реалізацію яких передбачається здійснити протягом строку, встановленого цим проектом. Розроблення робочих проектів землеустрою включає виготовлення робочих проектів землеустрою відповідно до статті 54 Закону України «Про землеустрій», погодження та затвердження робочих проектів землеустрою відповідно до статті 186 Земельного кодексу України та їх передачу в електронній формі до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель відповідно до Положення про Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель.

1.4. Здійснення заходів і реалізація умов, визначених робочими проектами землеустрою, допускається лише після їх передачі до Державного фонду Документації із землеустрою та оцінки земель.

1.5. У графічній частині робочих проектів землеустрою відображаються існуючі (за наявності) та проектні межі об'єктів землеустрою, відомості про які

підлягають внесенню до Державного земельного кадастру відповідно до Закону України «Про Державний земельний кадастр», креслення технічних рішень.

2. Робочі проекти землеустрою щодо рекультивації порушених земель

2.1. Метою розроблення робочих проектів землеустрою щодо рекультивації порушених земель є визначення основних проектних рішень, що забезпечують найбільш ефективно використання рекультивованих ділянок; встановлення обсягів, технології та черговості виробництва відновлювальних робіт; визначення кошторисної вартості рекультивації.

Виконання проектних робіт здійснюється залежно від видів порушених земель, їх якісної характеристики, особливостей місцевих умов, тривалості їх виробництва, пов'язаних з порушенням земель, видобувних чи будівельних робіт, прийнятого напряму подальшого використання відновлюваних земель.

Завдання на складання робочого проекту землеустрою має включати:

найменування об'єкта і його площу;

місце розташування об'єкта;

цільове призначення ділянки, що рекультивується;

товщину і метод зняття родючого шару ґрунту,

спосіб та місце зберігання знятого родючого шару;

заходи щодо боротьби з ерозією ґрунту на рекультивованій ділянці;

особливі умови для гірничопланувальних робіт залежно від виду освоєння (поздовжні ухили спланованої території, заходи щодо відведення та зниження рівня ґрунтових вод, будівництво під'їзних шляхів тощо);

зміст робіт з біологічної рекультивації і умови їх виконання (терміни і норми внесення добрив, площа залуження і склад травосумішей, заходи з хімічної меліорації та інше);

терміни завершення робіт із технічної рекультивації.

2.2. При складанні робочих проектів землеустрою щодо рекультивації земель, порушених у зв'язку з будівництвом об'єктів промислового призначення і при розробленні родовищ, можуть використовуватися матеріали топографічних вишукувань, проведених під час формування земельної ділянки та складання проектів будівництва.

Ґрунтово-агрохімічне обстеження при складанні робочих проектів землеустрою щодо рекультивації порушених земель має включати отримання хімічної характеристики ґрунтосуміші (засоленість, вміст токсичних речовин, кислотність, визначення ґрунтово-агрохімічних умов на суміжній території).

2.3. Рекультивація порушених земель передбачає комплекс робіт, спрямованих на відновлення продуктивності та цінності порушених земель,

а також поліпшення умов навколишнього середовища. До порушених земель належать землі, які в результаті господарської та іншої діяльності (видобуток корисних копалин, проведення будівельних та інших робіт) втратили свою господарську цінність або є джерелом несприятливого впливу на навколишнє середовище через утворення техногенного рельєфу, зміну гідрологічного режиму і характеру ґрунтового покриву, що супроводжується повною або частковою втратою родючості.

Спосіб рекультивації і напрям подальшого використання порушених земель проектується залежно від характеру порушення та рельєфу.

2.3.1. Землі, порушені при відкритих гірничих роботах:

котлованоподібні кар'єрні виїмки, що утворені при розробці торфовищ гідроспособом (чергування котлованів з перемичками глибиною 5-10 м, ухил укосів більше ніж 30°). При суцільному плануванні можна використовувати під сіножаті і пасовища, при частковому плануванні – під водойми різного призначення;

траншейно-грядові кар'єрні виїмки, що утворені при розробці торфовищ машиноформувальним способом, глибиною 1-5 м, ухил укосів більше ніж 45°. При суцільному плануванні можна використовувати під лісонасадження, при частковому плануванні – під водоймища;

вирівняні кар'єрні виїмки, що утворені при розробці торфовищ фрезерним способом, глибиною 1-5 м. При суцільному плануванні можна використовувати під рілля, при частковому плануванні – під сіножаті та пасовища;

терасовані та котлованоподібні кар'єрні виїмки, що утворені при розробці корисних копалин глибинного типу. При суцільному плануванні можна використовувати під водоймища, при частковому плануванні – під майданчики для будівництва відвалів для відходів виробництва;

западиноподібні кар'єрні виїмки, що утворені при розробці покладів (пластів) малої потужності (до 5 м). При суцільному плануванні можна використовувати під рілля, при частковому плануванні – під пасовища, лісонасадження, рибні ставки;

глибинні нагірно-терасовані кар'єрні виїмки, що утворені при видобутку покладів висотноглибинного типу похилого або крутого падіння, з перевезенням залишків розкриву порід у зовнішні відвали, з ухилами укосів понад 45°, глибиною більше ніж 15 м. При суцільному плануванні можуть використовуватися під водойми (в глибинній частині) і під багаторічні насадження (в нагірній частині), без планування – під протиерозійні насадження в нагірній частині;

придонні виїмки, що утворені при видобутку підводних покладів корисних копалин, можна використовувати під водойми різного призначення;

відвали внутрішні, що утворені при відсипанні порід у межах контуру кар'єру: платоподібні (однорусні з плоскою поверхнею) і платоподібні

терасовані (багатоярусні) відвали можна використовувати під рілля, сіножаті, пасовища, лісонасадження; гребенеподібні відвали із суцільним плануванням можна використовувати під сільськогосподарські угіддя, без суцільного планування – під лісонасадження;

відвали зовнішні, що утворені поза контуром кар'єру: платоподібні і терасовані середньовисокі (15-30 м) зовнішні відвали можна використовувати під рілля, сіножаті, пасовища; високі (30-100 м) відвали можна використовувати під багаторічні насадження на плато і протиерозійні лісонасадження на укосах і терасах; гребенеподібні зовнішні відвали можна використовувати під протиерозійні лісонасадження.

2.3.2. Землі, порушені при переробці корисних копалин:

відвали платоподібні і платоподібні терасовані, що утворені в результаті гідротранспортування шлаку, золи та відходів збагачення корисних копалин (із суцільним плануванням і заходами, що запобігають дії токсичних порід), при висоті до 30 метрів можна використовувати під сіножаті та пасовища, при висоті більше ніж 30 м – під протиерозійні лісонасадження;

відвали гребенеподібні і конічні, що утворені при відсипанні відходів сухого збагачення корисних копалин, можна використовувати під протиерозійні лісонасадження.

2.3.3. Землі, порушені при підземних гірничих роботах:

провали (западини), що утворені при розробці корисних копалин у результаті опускання земної поверхні з розривом суцільності порід: характер можливого використання кільцевих і каньйоноподібних провалів глибиною 5-15 м встановлюють у кожному конкретному випадку виходячи з умов організації території; котлованоподібні провали глибиною 1,5-5 м можна використовувати під водойми, а з суцільним плануванням можна використовувати під водойми, сіножаті та пасовища; терасовані провали, які утворюються при розробці корисних копалин в умовах похилого рельєфу, можна використовувати під сіножаті і пасовища, а з проведенням суцільного планування можна використовувати під сіножаті, пасовища та рілля;

прогини, що утворені при розробці корисних копалин у результаті опускання земної поверхні без розриву суцільності порід, можна використовувати під сіножаті і пасовища, при суцільному плануванні – під сіножаті, пасовища та рілля;

відвали платоподібні і платоподібні терасовані, що утворені при відсипанні порожніх порід: при висоті до 30 м та при суцільному плануванні можна використовувати під сіножаті і пасовища, при частковому плануванні – під протиерозійні насадження; при висоті більше ніж 30 м – під лісонасадження;

відвали гребенеподібні і конічні використовують під лісонасадження.

2.3.4. Землі, порушені при будівництві лінійних споруд:

резерви (виїмки), що утворені при добуванні порід для спорудження насипів, мають глибину 5-10 м, при суцільному плануванні можна використовувати під рілля, сіножаті та пасовища, при частковому плануванні – під водойми або лісонасадження;

кювети, канали (виїмки), що утворені при будівництві водоутримуючих і водовідвідних споруд, використовуються виходячи з місцевих умов;

кавальєри, дамби (земляні насипи), що утворені при будівництві гідротехнічних споруд та при складуванні надлишкових мас гірничих порід, видалених з виїмок порід, використовуються відповідно до умов організації території.

2.4. Рекультивація порушених земель проектується за технічним і біологічним етапами.

Технічний етап рекультивації передбачає підготовку земель для їх подальшого використання і включає: зняття, складування і зберігання родючого шару ґрунту, а також потенційно родючих порід і при необхідності транспортування їх до нового місця складування; селективне (пошарове) формування відвалів, гірничопланувальні роботи з вирівнювання поверхні порушених земель, виположування (вирівнювання) відкосів відвалів і виїмок; покриття поверхні рекультивації родючим шаром ґрунту або придатним для створення рекультивованого шару ґрунту; у разі необхідності будівництво під'їзних шляхів; проведення при необхідності протиерозійних, гідромеліоративних і культуртехнічних заходів.

Технічний етап рекультивації проводять одночасно з виконанням гірничих, будівельних та інших робіт, які призвели до порушення земель, а при неможливості цього – після завершення робіт у строки, встановлені землевласниками.

На земельних ділянках, де у зв'язку з проведенням підземних гірничих робіт проходить просідання поверхні, рекультивацію не проводять до ліквідації підземних пустот.

Біологічний етап рекультивації включає заходи з відновлення продуктивності земель, які здійснюються після технічної рекультивації. Біологічна рекультивація включає комплекс агротехнічних та інших заходів з відновлення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності сільськогосподарських і лісових угідь, освоєння водоймищ, відтворення флори і фауни, а також усунення негативних дій порушених земель на навколишнє середовище.

Технічний етап рекультивації виконують гірничі підприємства, організації, які ведуть будівництво, вишукувальні та інші роботи, пов'язані з порушенням ґрунтового покриву, а біологічний етап рекультивації проводять землевласники, яким передають (повертають) землю з виконаною технічною рекультивацією.

Згідно з цільовим призначенням порушених земель у рекультивації розрізняють такі напрями: сільськогосподарський, лісогосподарський, рибогосподарський, водогосподарський, рекреаційний, санітарно-гігієнічний і будівельний. Сільськогосподарський напрям рекультивації передбачає створення на порушених землях сільськогосподарських угідь; лісогосподарський – передбачає створення лісонасаджень різного типу; рибогосподарський – передбачає створення рибних ставків у пониженнях техногенного рельєфу; водогосподарський – передбачає створення водоймищ багатоцільового водовикористання; рекреаційний – передбачає створення об'єктів відпочинку, санітарно-гігієнічний – передбачає консервацію порушених земель, які чинять негативний вплив на навколишнє середовище; будівельний – передбачає приведення порушених земель у стан, придатний для промислового і цивільного будівництва.

Насамперед підлягають рекультивації ділянки порушених земель, які чинять активний несприятливий вплив на навколишнє середовище.

2.5. При виборі напрямку подальшого використання рекультивованих земель до комплексу робіт технічного етапу повинні включатися:

зняття родючого шару ґрунту з порушених земель або із земельної ділянки, що є суміжною із земельною ділянкою з порушеними землями, переміщення його в тимчасові відвали і зберігання з дотриманням заходів, що виключають погіршення його якості і запобігають водній і вітровій ерозії;

виконання (при необхідності) підготовчих культуртехнічних робіт з усунення деревно-чагарникової рослинності, пнів, каменів, будівельного сміття тощо;

планувальні роботи з вирівнювання (виположування) бортів кар'єрів, терасування схилів відвалів, вирівнювання і планування поверхні із забезпеченням умов відведення зливових і ґрунтових вод та уникнення розвитку ерозійних процесів, ліквідації явищ, що виникають після усадки ґрунту;

облаштування (при необхідності) дренажної, водовідвідної мережі та протиерозійних споруд;

у разі рекультивації відпрацьованих торфових площ будівництво осушувальної мережі і гідротехнічних споруд, що забезпечують осушення і регулювання вологості при експлуатації рекультивованої території;

хімічна меліорація токсичних порід або нанесення на їх поверхню захисного (екрануючого) шару потенційно-родючих або родючих порід (при необхідності);

переміщення з тимчасових відвалів родючого шару ґрунту та нанесення його на підготовлену поверхню;

остаточне планування території та (при необхідності) роботи, пов'язані з транспортуванням родючого шару ґрунту.

Склад робіт технічного етапу рекультивації при розробці родовищ корисних копалин, де технологією здійснення видобувних робіт передбачено зняття і збереження родючого шару ґрунту, селективну розробку розкритих порід, формування укосів бортів кар'єру, заповнення виробленого простору розкритими породами слідом за просуванням видобувних вибоїв, додатково передбачає:

зрізку гребенів відвалів і засипку западин з одночасним ущільненням насипних порід і створенням умов водовідведення слідом за просуванням відвальних робіт;

ліквідацію явищ, що виникають після усадки ґрунту, зокрема після припинення інтенсивної усадки поверхні і утворення на ній западин, схильних до заболочування або таких, що перешкоджають роботі сільськогосподарських машин;

переміщення з тимчасових відвалів родючого шару ґрунту та нанесення на підготовлену поверхню.

Якщо розкриті породи мають значну водопроникність, до складу робіт можуть включатися заходи щодо створення шару з водотривких порід.

При рекультивації порушених земельних ділянок для лісогосподарського використання до складу робіт технічного етапу включаються:

виположування бортів кар'єрів або терасування схилів відвалів;

планування поверхні з дотриманням умов створення рівнинно-хвилястого рельєфу (без замкнутих понижень) з ухилами, що не допускають розвитку ерозійних процесів і дають змогу застосовувати ґрунтообробні, лісонасаджувальні та інші машини;

хімічна меліорація токсичних порід або нанесення на їх поверхню захисного (екрануючого) шару потенційно родючих або родючих порід (при необхідності).

При рекультивації кар'єрних виїмок значної глибини або відпрацьованих торфових родовищ кар'єрним або гідроспособом під штучні водойми різного призначення до складу робіт технічного етапу включаються:

виположування берегів, облаштування зручних підходів і під'їзних шляхів; захист дна і берегів з метою запобігання зсувам, фільтрації або прориву води;

будівництво (при необхідності) гідротехнічних споруд.

Залежно від цільового використання водойми в робочому проекті землеустрою повинні бути дотримані рибогосподарські, санітарно-гігієнічні та інші вимоги і нормативи.

При визначенні обсягів робіт зі зняття та збереження родючого шару ґрунту необхідно враховувати площу земель, які порушили, зокрема суміжних земельних ділянок, при рекультивації, а також потужність (товщину) знятого шару. Розміри суміжних земельних ділянок, землі яких порушили,

встановлюються робочим проектом виходячи з умов створення необхідних ухилів, організації водовідведення.

Ширина смуги зняття родючого шару ґрунту при будівництві трубопроводів та інших підземних комунікацій дорівнює ширині виритої траншеї поверху берми і ширині смуги складування мінерального ґрунту. При проходженні траси по лісових угіддях ширина смуги зняття зменшується на ширину смуги складування мінерального ґрунту.

При знятті родючого шару на площі земель, які після використання не можуть бути рекультивовані в сільськогосподарські угіддя, а також при надлишку цього шару останній повинен бути використаний для рекультивації інших порушених земель або для поліпшення малопродуктивних угідь. Знімати родючий шар слід, як правило, в теплий сухий період року, а на ділянках, зайнятих сільськогосподарськими культурами, – після збирання врожаю.

При наявності в складі розкриву ґрунту токсичних порід, що шкідливо впливають на сільськогосподарське та лісогосподарське виробництво, в процесі формування відвалів останні повинні бути покладені в основу і перекриті потенційно родючими породами товщиною не менше ніж 1,5 метра.

З метою уникнення заболочування створення замкнутих западин не допускається.

Планування поверхні відвальних порід при сільськогосподарському напрямі рекультивації проектується в два етапи: загальне, а через один-два роки, після закінчення інтенсивної усадки, – остаточне. При освоєнні території в рілля на її поверхні роблять ухили до 2° , в іншому випадку роблять ухили, що дають змогу здійснити протиерозійні заходи. Для лісогосподарських угідь поздовжній ухил не повинен перевищувати 10° , поперечний – не повинен перевищувати 4° .

При необхідності рекультивована поверхня може бути спланована терасами. Поздовжні і поперечні профілі полотна тераси приймаються горизонтальними або з певними ухілами.

Потужність родючого шару ґрунту, що наноситься на ділянках, рекультивованих під рілля, повинна бути не менше ніж максимальна глибина оранки з урахуванням осідання нанесеного шару. На поверхню хвостосховищ, золовідвалів, скельних порід родючий шар наноситься після укладання сприятливих для рекультивації потенційно родючих порід.

2.6. Біологічний етап рекультивації передбачає комплекс робіт, спрямованих на відновлення родючості порушених земель.

При сільськогосподарському використанні до складу біологічного етапу належать:

- основна і передпосівна обробка ґрунту;
- внесення органічних і мінеральних добрив;
- посів культур і догляд за ними;

виконання (при необхідності) хімічної меліорації.

Види добрив, дози і строки їх внесення, види культур, строки і норми посіву, догляд, види і способи хімічної меліорації обґрунтовуються показниками, що характеризують насипний шар ґрунту.

Порівняно з дозами, рекомендованими для непорушених земель, дози мінеральних добрив на рекультивованих землях збільшуються в 1,5-2 рази, гною – в 2 рази, норми висіву насіння багаторічних трав у 2 рази.

Залежно від фізико-хімічних властивостей ґрунтів (підвищена кислотність або лужність) передбачається внесення хімічних меліорантів.

При рекультивації розроблених торфовищ плануються заходи, спрямовані на активізацію біологічних процесів у придонному шарі торфу, що включають глибоку оранку, ретельне оброблення дернини шляхом фрезерування або дискування, внесення мідних мікродобрив.

У робочих проектах лісогосподарської рекультивації підбирається асортимент деревно-чагарникових порід, розробляються технології посадки і догляду за лісокультурами. Підбір порід для лісонасаджень проводиться виходячи із зональних умов, фізико-хімічних, агрохімічних і водно-фізичних властивостей ґрунтів, а також призначення лісонасаджень. Для формування екологічно стійких насаджень створюються змішані типи лісокультур за участю головних порід – до 60 %, супутніх – до 20 %, чагарників – до 20 %.

Роботи біологічного етапу рекультивації проектується до виконання власниками землі (землекористувачами), яким передаються рекультивовані землі, за рахунок коштів, передбачених кошторисом на проведення таких робіт.

3. Робочі проекти землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту

3.1. Метою робочого проекту землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту є визначення обсягів робіт щодо раціонального використання родючого шару ґрунту, що накопичився або знімається (землювання), розроблення технології і черговості виконання робіт, визначення витрат на їх виконання.

Підготовчі роботи включають: вибір і обстеження об'єкта землювання, збір і оформлення необхідних вихідних матеріалів і документів, польове обстеження.

Завдання на складання робочого проекту землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту має включати:

місце розташування земельної ділянки, на якій знімається або з якої переноситься родючий шар ґрунту (за наявності зазначається кадастровий номер земельної ділянки);

характеристика рельєфу і ґрунтового покриву;

обсяги наявного родючого шару ґрунту і його агрохімічна характеристика;

відстань до земельної ділянки (за наявності зазначається кадастровий номер земельної ділянки), на яку переноситься родючий шар ґрунту;
 маршрут транспортування;
 види робіт з підготовки території;
 потужність нанесення родючого шару ґрунту;
 цільове використання земельної ділянки, на яку переноситься родючий шар ґрунту, та її площа;
 перелік заходів, спрямованих на захист ділянки від водної та вітрової ерозії і на підвищення родючості.

3.2. Робочий проект землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту не складається у випадках, якщо переміщення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) здійснюється в межах однієї й тієї самої земельної ділянки, що надана для ведення особистого селянського господарства, ведення садівництва, будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), індивідуального дачного будівництва або будівництва індивідуальних гаражів.

3.3. Ґрунт земельних ділянок підлягає зняттю та перенесенню за умови, якщо:

масова частка гумусу в нижній межі родючого шару ґрунту, що знімається, становить у природно-сільськогосподарських зонах: Полісся – не менше ніж 1 %; Лісостеп – не менше ніж 2 %; Степ – не менше ніж 2 %; Степова посушлива – не менше ніж 1 %; Карпатська гірська область – не менше ніж 1 %; Кримська гірська область – не менше ніж 1 %;

масова частка гумусу в потенційно родючому шарі ґрунту, що знімається, становить у природно-сільськогосподарських зонах: Полісся – 0,5-1 %; Лісостеп – 1-2 %; Степ – 1-2 %; Степова посушлива – 0,5-1 %; Карпатська гірська область – 0,5-1 %; Кримська гірська область – 0,5-1 %;

величина рН водної витяжки в родючому шарі ґрунту становить 5,5-8,2 (крім Карпатської та Кримської гірських областей); в ґрунтах Карпатської та Кримської гірських областей – не менше ніж 4,0;

величина рН сольової витяжки дерново-підзолистих ґрунтів становить не менше ніж 4,5; в торф'яному шарі – 3,0-8,2;

масова частка обмінного натрію (у відсотках ємності катіонного обміну) становить: у суміші родючого шару чорноземів, темно-каштанових, каштанових ґрунтів і сіроземів у комплексах із солонцями – не більше ніж 5; у слабо- і середньосолонцюватих різновидах зональних і гідроморфних ґрунтів Лісостепової та Степової зон – до 15; на слабо- і середньосолонцюватих різновидах малогумусних південних чорноземів, бурих, каштанових ґрунтів і

сіроземів, а також гідроморфних, напівгідроморфних ґрунтів Степової посушливої зони – до 10;

масова частка водорозчинних токсичних солей у родючому шарі ґрунту не перевищує 0,25 % маси ґрунту або 0,5 % при використанні родючого шару ґрунту на зрошуваних ділянках;

масова частка ґрунтових частинок менше ніж 0,1 мм становить від 10 % до 75 % (крім заплавних, дельтових пісків і піщаних відкладів); на заплавних, дельтових пісках і піщаних відкладах – 5-10 %.

3.4. Не підлягає зняттю та перенесенню родючий шар ґрунту на сильнощербенистих, сильно- і дуже сильнокам'янистих, слабо-, середньо- і сильнозмитих дерново-підзолистих, бурих лісових, сірих і світло-сірих лісових, середньо- і сильнозмитих темно-сірих лісових, темно-каштанових, дерново-карбонатних ґрунтах.

3.5. Норми зняття родючого і потенційно родючого шарів ґрунтів Н (в куб. м) визначається за формулою:

$$H = M \times S;$$

де М – глибина зняття родючого шару ґрунту, м;

S – площа ґрунтового контуру або групи ґрунтових контурів з однаковою глибиною і якістю родючого шару ґрунту, що знімається, кв. м.

3.6. Норми зняття родючого і потенційно родючого шарів ґрунтів Н (у тоннах) обчислюють за формулою:

$$H = M \times S \times d,$$

де М – глибина зняття родючого шару ґрунту, м;

S – площа ґрунтового контуру або групи ґрунтових контурів з однаковою потужністю і якістю родючого шару ґрунту, що знімається, кв. м;

d – щільність родючого шару ґрунту, т/куб. м.

3.7. Об'єктами нанесення родючого шару ґрунту є малопродуктивні землі. Малопродуктивні землі на час робіт із нанесення родючого шару ґрунту і до отримання першого врожаю переводяться в стан меліоративної підготовки, а після землювання повинні бути використані переважно під сільськогосподарські угіддя: рілля, сіножаті та пасовища, багаторічні насадження.

3.8. Технологія нанесення родючого шару ґрунту повинна бути запроектована з розрахунку мінімального проходження транспортних і планувальних машин з метою мінімізації ущільнюючої дії їх на ґрунт.

3.9. Землювання має проектуватися з урахуванням: попереднього здійснення культуртехнічних і меліоративних робіт і первинної обробки ґрунту; обсягів знятого родючого шару ґрунту; оцінки придатності родючого шару ґрунту за його властивостями; наявності і місця розташування ділянок, що вимагає землювання і доступу до них транспорту; норм нанесення родючого шару ґрунту, складених з урахуванням конкретних умов, особливостей природної зони, вирощуваних сільськогосподарських культур і об'єктів землювання; необхідності проведення агрохімічних, протиерозійних і меліоративних робіт; природно-економічної характеристики рекультивованих земель і напрямів їх подальшого використання.

Родючий шар ґрунту має наноситися на малопродуктивні угіддя у теплий сухий період року.

3.10. Родючий шар ґрунту, який наносять на малопродуктивні землі, повинен мати більш високий вміст гумусу та поживних речовин, відрізнятися більшим ступенем насичення основами порівняно з ґрунтами або породами цих угідь, а також мати суглинковий, глинистий або супіщаний механічний склад. Допускається використання родючого шару ґрунту з вмістом гумусу, який дорівнює або дещо нижчий, але не менше ніж 1 %, у меліоративних малопродуктивних угіддях.

3.11. Родючий шар ґрунту, який наносять на малопродуктивні землі, не повинен мати радіоактивні елементи, важкі метали, залишкові кількості пестицидів та інших токсичних сполук у концентраціях, які перевищують гранично допустимі концентрації для ґрунтів, не повинен бути шкідливим в епідеміологічному відношенні і не повинен бути забрудненим відходами промисловості, твердими побутовими відходами, камінням, щебенем, галькою, будівельним сміттям.

4. Робочі проекти землеустрою щодо консервації деградованих та малопродуктивних угідь

4.1. Метою робочого проекту землеустрою щодо консервації деградованих та малопродуктивних угідь є визначення видів, способів консервації земель, строку проведення консервації, а також напрямів використання земель.

4.2. Консервація земель має передбачати припинення господарського використання на визначений строк та залуження або залісення деградованих і малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно та економічно неефективним, а також техногенно забруднених земельних ділянок,

на яких неможливо одержувати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я.

4.3. Консервація деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських земель проектується за напрямками консервації-реабілітації або консервації-трансформації.

4.3.1. Консервація-реабілітація сільськогосподарських земель проектується шляхом їх залуження або переведення в перелоги та використання як сіножатей та пасовищ на строк від 10 до 20 років із подальшим поверненням до сільськогосподарського використання.

4.3.2. Консервація-трансформація сільськогосподарських земель проектується шляхом їх переведення у сіножаті та пасовища або виведення земель зі складу сільськогосподарських угідь із наступним залісненням чи переведенням у інші несільськогосподарські угіддя.

4.4. Залежно від основних показників, що характеризують ґрунтові властивості і зумовлюють необхідність консервації земель за природно-сільськогосподарськими зонами, проектуються напрями консервації:

4.4.1. Ґрунти легкого гранулометричного складу (піщані на Поліссі, піщані і глинисто-піщані в Лісостепу, піщані, глинисто-піщані і супіщані ґрунти в степових зонах, а також в районах Лівобережного і півдня Правобережного Лісостепу) консервуються шляхом трансформації, вилучення зі складу сільськогосподарських земель та заліснення.

4.4.2. Ґрунти важкого гранулометричного складу (легко-, середньо- і важкоглинисті ґрунти в основному на щільних глинах, а також на твердих породах) консервуються шляхом реабілітації у перелоги або використовуються як сіножаті та пасовища. Після періоду реабілітації під трав'яною рослинністю (5-10 років) вибірково можуть бути повернуті до попереднього використання, але з меншою інтенсивністю використання (у кормові або ґрунтозахисні сівозміни).

4.4.3. Скелетні ґрунти (ґрунти на елювії щільних порід, які містять у кореневмісному шарі уламки гірських порід) консервуються шляхом необоротної трансформації та вилучаються із сільськогосподарських земель. Можуть бути залишені на період реабілітації під трав'яною рослинністю (5-10 років), використовуватись як пасовища і місця ренатуралізації.

4.4.4. Змиті ґрунти (середньо-, сильнозмиті і розмиті ґрунти, виходи ґрунтоутворюючих і підстилаючих порід) консервуються: найбільш порушені землі з виходами порід, розмитими і сильнозмитими ґрунтами трансформуються та вилучаються зі складу сільськогосподарських земель із подальшим залуженням (використання як сіножатей або пасовищ) або залісненням; середньозмиті ґрунти на складних схилах крутістю більше ніж 4-5° підлягають трансформації в пасовища; інші площі із середньозмитими ґрунтами

залужуються під тимчасову консервацію. Після фітомеліоративного періоду (10-15 років) можуть повертатися до складу сільськогосподарських земель (при відновленні показників, характерних для цього ґрунту, та з меншою інтенсивністю використання).

4.4.5. Дефльовані ґрунти (середньо- і сильнодефльовані ґрунти різного гранулометричного складу) консервуються шляхом виведення зі складу сільськогосподарських земель та залісення. Суглинкові і глинисті дефльовані ґрунти залужуються для тимчасової консервації. На період фітомеліоративної реабілітації мають розроблятися заходи щодо захисту поверхні від вітрової ерозії.

4.4.6. Засолені ґрунти (засолені гідроморфні ґрунти природного походження) консервуються шляхом трансформації під сіножаті або ренатуралізуються без втручання людини; вторинно засолені автоморфні ґрунти зрошуваних земель через фітомеліоративне залуження відводяться під тимчасову консервацію з наступним можливим поверненням до складу сільськогосподарських земель за умови зниження рівня ґрунтових вод.

4.4.7. Солонцюваті ґрунти (середньо- і сильносолонцюваті гідроморфні і напівгідроморфні (лучні, болотні, лучно-чорноземні) і автоморфні (чорноземи звичайні, чорноземи південні, чорноземи на щільних глинах, темно-каштанові і каштанові) ґрунти і солонці у степових зонах) консервуються шляхом ренатуралізації гідроморфних і напівгідроморфних ґрунтів або під пасовища і тимчасової фітомеліоративної консервації-реабілітації автоморфних ґрунтів.

4.4.8. Перезволожені і заболочені ґрунти (дерново-підзолисті і дернові сильноглейові ґрунти, мінеральні і органігенні болотні ґрунти природного походження у Поліській та Лісостеповій зонах) консервуються шляхом природної ренатуралізації-регенерації; антропогенно вторинно підтоплені ґрунти в степових зонах на зрошуваних територіях консервуються шляхом трансформації у відкриті заболочені ґрунти. Ґрунти природного гідроморфного ряду зрошуваних територій ренатуралізуються шляхом трансформації у відкриті землі. Антропогенно підтоплені ґрунти автоморфного ряду консервуються шляхом залуження.

4.4.9. Болотні органігенні неглибокі і мінеральні осушені ґрунти консервуються шляхом трансформації у сіножаті.

5. Робочі проекти землеустрою щодо поліпшення сільськогосподарських і лісгосподарських угідь

5.1. Метою робочого проекту землеустрою щодо поліпшення сільськогосподарських і лісгосподарських угідь може бути поліпшення малопродуктивних угідь шляхом: нанесення родючого шару ґрунту; культивування сидеральних культур; докорінного та поверхневого поліпшення сіножатей та пасовищ; запровадження безполицевого обробітку ґрунту;

землювання, щілювання ріллі, сіножатей, пасовищ; глибокого розпушування запливаючих ґрунтів; внесення мікробіологічних препаратів, регуляторів росту рослин, мікродобрив, торфу та торфокомпостів, сапропелю, озерних та річкових мулів; проведення хімічної меліорації ґрунтів (вапнування, гіпсування) та інших заходів із збереження та підвищення родючості ґрунтів; розкорчовування списаних багаторічних насаджень.

5.2. Робочий проект землеустрою щодо поліпшення сільськогосподарських і лісогосподарських угідь може передбачати заходи щодо:

організації території полів з виділенням робочих і технологічних ділянок, що забезпечують проведення диференційованого обробітку ґрунту і впровадження прогресивних технологій обробітку культур з урахуванням особливостей кожної земельної ділянки;

визначення оптимальних напрямів обробітку ґрунту;

розміщення культур на робочих ділянках полів та ротації сівозмін за роками;

визначення норм внесення добрив під культури і дотримання балансу гумусу в ґрунті.

5.3. Лісомеліоративний захист ґрунтів від водної та вітрової ерозії, а сільськогосподарських культур – від несприятливих кліматичних факторів проектують шляхом створення єдиної системи захисних лісових насаджень, що включає: полезахисні смуги; смуги вздовж зрошувальних і скидних каналів; стокорегулюючі смуги; захисні смуги в садах, виноградниках, на ягідниках; прибалочні і прияружні смуги; насадження вздовж річок і навколо водойм; смугові, куртинні і масивні насадження в гірських районах; лісосмуги на осушених землях; насадження в ярах, крутосхилах на кам'янистому ґрунті; кулісні, куртинні і масивні насадження на пісках; захисні і декоративні насадження в сільських населених пунктах, навколо господарських дворів і виробничих центрів; насадження на рекультивованих ділянках.

6. Робочі проекти землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами

6.1. Метою робочого проекту землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами є розроблення конкретних агротехнічних протиерозійних та інших ґрунтоохоронних заходів, які повинні здійснюватися при вирощуванні всіх сільськогосподарських культур на кожному

полі і його робочих ділянках на кожен рік ротації сівозміни з метою підвищення родючості ґрунтів і збільшення врожайності культур.

6.2. Робочий проект землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами може передбачати внутрішньопольову організацію території сівозміни та розміщення посівів, протиерозійні агротехнічні заходи, розміщення посівів сільськогосподарських культур на робочих ділянках та полях сівозмін на всі роки ротації, ґрунтозахисну технологію обробітку ґрунту, обсяги протиерозійних агротехнічних заходів щодо сільськогосподарських культур і в цілому по сівозміні на всі роки ротації.